

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

Aan: Deelnemers Deskundigenoverleg Etikettering Levensmiddelen

Datum 25 maart 2016

Betreft Verslag vergadering ROW/DEL op 18 februari 2016

**Directie Voeding,
Gezondheidsbescherming
en Preventie**

Regulier Overleg Warenwet

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511VX Den Haag

T 070 340 79 11
F 070 340 55 54
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij
M. Kunst
m.kunst@minvws.nl
T 070 340 7969
www.row-minvws.nl

VERSLAG

Verslag van het **Deskundigenoverleg Etikettering Levensmiddelen** van het **Regulier Overleg Warenwet** op **donderdag 18 februari 2016** in de **Muzenzaal** van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Parnassusplein 5 te Den Haag.

Aanvang: 10:00 uur

Ons kenmerk
VGP / 951925

GENODIGDEN/AANWEZIGEN

Bijlagen

voorzitter Hr B. Breedveld
secretariaat mw M. Kunst
Mw P. Ancion (Reclame Code Commissie)*
Mw Y. Bemmelman (Keurslagers)
Mw J. van der Bijl (MVO)*
Mw R. van den Bosch (VNO-NCW)*
Hr J. Boots (NKB)*
Hr R. Brouwer (min EZ)*
Mw S. Broxks (Alpro)*
Mw W. Colijn (NBOV)
Mw H. Crielaard (CBL)
Hr T. Cuijpers (LTO)*
Mw E. Dirven (Veneca)*
Mw I. van Dis (NHS)*
Mw Y. Dommels (FNLI)
Hr J. Eliens (NVWA)*
Mw M. Elzinga (CBL)*
Mw C. Frenkel (VNFKD)*
Mw M. Gemert-Falkena (VWS/VGP)
mw R. Gerlofsma (Douane Landelijk Kantoor)*
Mw S. Geurts (NPN)*
Hr M. de Graaf (Hoofdbedrijfschap Detailhandel)*
Mw C. Groeneveld (Stichting Voedselallergie)*
Hr W. Groot Wassink (Bond van Boerderij-zuivelbereiders)*
Mw C. ter Haar (FNLI)
Hr S. el Haroui (min EZ)*
Hr M. den Hartog (Nepluvi)
Mw P. Houtsma (NBC)*
Mw M. Hovenkamp (NZO)*
Mw Y. Huigen (NVWA)

Correspondentie uitsluitend richten aan het retouradres met vermelding van de datum en het kenmerk van deze brief.

Hr J. Hulleman (Jumbo)
Hr H. Hulshof (KNS)*
Hr L. Jansen (Schuttelaar)*
Mw E. Jonker (KHN)*
Mw M. Kampman (FNLI)
Mw A. Kats (Visfederatie)
Hr G. Koornneef (Coeliakie Ver.)
Mw J. Leek (VWS/VGP)
Mw K. Koppen (AKSV VNV)
Mw N. Leonards (NedVerBak)*
Mw M. Lugt (FNLI)*
Hr B. Mauritz (Neprofarm)*
Hr M. van Mierlo (MKB)*
Hr O. Meuffels (NZO)*
Mw B. Niemans (NZV)
Hr D. Naudin ten Cate (Spirits NL)*
Hr K. Osinga (LTO Nederland)*
Mw V. Ostendorf (min EZ)*
Mw M. Otten (Ned. Ver. Specerijenhandel)*
Mw I. van de Pas (Ahold)*
Hr S. Peters (NZO)*
Mw N. Quaedvlieg (Groentenfruihuis)
Mw M. van Ravenhorst (Allergenen Consultancy)
Hr J. Rijk (KNS)
Hr G. de Rooij (FNLI)*
Hr F. van Rooij (Profri)*
Hr W. Rosekrans (Voedingscentrum)
Hr V. Sannes (VWS/VGP)
Hr R. Siteur (Ahold)
Mw E. Smale (VWS/VGP)*
Mw I. Stoelhorst (Min VWS/VGP)
Mw Y. Stoffels (KNVKT)*
Mw J. de Stoppelaar (NVWA)*
Mw I. Tiesinga (Levensmiddelenhuis)*
Hr F. Timmermans (Ned. Anafylaxis Netwerk)*
Mw T. Timmermans (NVD)*
Hr H. Uitslag (Consumentenbond)
Hr P. Verbaas (Groentenfruihuis)*
Mw W. van der Vossen (Voedingscentrum)*
Hr M. de Vreeze (NEN)*
Mw M. van Vugt (Min VWS/VGP)*
Mw R. Westendorp (NVWA)*
Mw S. Wewer (NBOV)*
Hr P. Wolfs (FNLI)

* = afwezig

1. Voorstelronde en vaststelling agenda

De voorzitter opent de vergadering en er volgt een voorstelronde.

Kampman vraagt of herkomstetikettering en food labelling informatie systemen worden besproken onder agendapunt 3. Van Gemert-Falkena antwoordt dat deze onderwerpen volgende week worden besproken in de commissiewerkgroep. Later

vandaag zal via de vaste ROW-verzendlijst nog een mail komen met daarin enkele werkdocumenten van de vergadering in Brussel waarop gereageerd kan worden.

2. Mededelingen

Er zijn geen mededelingen.

3. Stand van zaken nieuwe etiketteringwetgeving, verordening (EU) 1169/2011

EU-activiteiten preventieve etikettering allergenen (PAL)

Van Gemert-Falkena geeft aan dat de Europese Commissie het onderwerp allergenen actief heeft opgepakt, inclusief de onbedoelde allergenen en de preventieve vermelding (PAL), zoals 'kan bevatten'. Een taskforce bestaande uit enkele lidstaten is in januari bij elkaar gekomen. Daaraan voorafgaand is er een digitale enquête gehouden onder de lidstaten met vragen over hoe de lidstaten momenteel omgaan met onbedoelde allergenen in voedingsmiddelen en PAL. De Commissie is aan het inventariseren waar de problematiek zit en waar behoefte aan is. Een EU-brede en geharmoniseerde aanpak wordt door de ROW-deelnemers onderschreven.

Herkomstetikettering

Voor de komende commissiewerkgroep staat vrijwillige herkomstetikettering op de agenda. Zodra er documenten zijn die we kunnen delen, zullen deze via het ROW worden rondgestuurd.

De voorzitter geeft het woord aan de ROW-deelnemers.

Koppen heeft een vraag over 'lightly processed meat products'. Hierover is ook discussie in verband met herkomstetikettering. Van Gemert-Falkena antwoordt dat de Commissie vorig jaar twee rapporten heeft gepubliceerd over herkomstetikettering. Dit betreft niet alleen andere vleessoorten dan degene die al verplichte herkomstetikettering hebben, maar ook andere producten zoals melk. Het Europees Parlement gaat hierover debatteren in het ENVI comité. Mogelijk neemt het Europees Parlement een resolutie aan met het verzoek aan de Commissie om voor bepaalde categorieën herkomstetikettering te verplichten. Uitslag wil graag weten of al meer bekend is over de discussie in de Raad over herkomstetikettering. Van Gemert-Falkena geeft aan dat in de Landbouwwraad tot nu toe alleen oriënterende discussies hebben plaatsgevonden, waarbij enkele lidstaten nog geen definitief standpunt hadden ingenomen. We wachten eerst de discussie af en vervolgens is de Commissie aan zet.

Aanvullende informatie: Het kabinet heeft inmiddels zijn standpunt over herkomstetikettering van bovengenoemde productcategorieën per brief naar de Tweede Kamer gestuurd. Deze brief is met het verslag meegestuurd.

Discussies over herkomstetikettering van producten met vlees als ingrediënt hebben al eerder plaatsgevonden (o.a. in de Landbouwwraad van februari 2014). Nederland heeft toen aangegeven voorstander te zijn voor verplichte herkomstetikettering van deze categorie producten op het niveau van de lidstaat of derde land, mits de lasten voor toezichthouder en bedrijfsleven proportioneel zijn. In mei 2015 heeft de Commissie gereageerd op een resolutie van het Europees Parlement om herkomstetikettering voor producten met vlees als ingrediënt te verplichten. De Commissie is niet van plan om via wetgeving aan deze wens van het Europees Parlement tegemoet te komen.

Toelichting van NVWA op handhaving/monitoring nieuwe etiketteringeisen

Huigen geeft toelichting op de activiteiten van de NVWA op het gebied van verordening 1169/2009, specifiek op nieuwe elementen. Er is een project geweest over imitatieproducten. Hiervoor zijn een aantal vissalades bemonsterd en onderzocht. Met name bij vissalades met surimi was de naleving slecht. Er komt nog een rapport over de bevindingen.

Een ander project richtte zich op de verplichte meldingen op vlees. Met name de vermeldingen over toevoeging van water en samengesteld vlees/vis werden slecht nageleefd. Ook werd er regelmatig een verkeerde diersoort vermeld. Hierover komt een rapport met bevindingen.

Het derde project ging over de lettergrootte op het etiket. Hiervoor zijn chocoladeletters bekeken. Van de 102 letters waren 4 met afwijkende lettergrootte. Het rapport hiervan is al terug te vinden op de NVWA-website. Voor 2016 zal een grotere groep bemonsterd worden met meer uiteenlopende producten, waarbij ook de lettergrootte wordt beoordeeld. Een ander project voor 2016 zal betrekking hebben op de vermelding van 'ontdooid'.

Huigen geeft aan dat er daarnaast een vervolg zal worden gegeven aan de uitkomsten van de FVO-missie van vorig jaar. Deze had betrekking op tracering en etikettering. Het conceptrapport is net uitgekomen en de NVWA gaat hier nog een reactie op geven voordat het definitieve verslag wordt gepubliceerd. Samen met het bedrijfsleven wil de NVWA een plan van aanpak gaan maken om de tracering te verbeteren.

Crielaard vraagt of aan de bedrijven wordt teruggekoppeld wat er uit de diverse onderzoeken komt. Huigen antwoordt dat bij handhavingstrajecten wordt teruggekoppeld door middel van maatregelen. Tijdens de FVO missie is ter plekke met de bedrijven gesproken over de bevindingen die op dat moment zijn gedaan. Bij echte overtredingen zijn ook maatregelen genomen. Crielaard wil meegeven dat als zaken niet kloppen, het goed is om dit te laten weten aan de betreffende bedrijven zodat die er wat aan kunnen doen.

Den Hartog vraagt of er voor 2016 nog een project is voor de etikettering van separatorvlees. Huigen antwoordt dat het bestaande project uit 2015 doorloopt in 2016.

Koornneef vraagt of er ook gekeken wordt naar de vermelding van allergenen op onverpakte waren. Huigen moet dit navragen bij haar collega die over de horeca gaat. Colijn geeft aan dat ze recentelijk in een overleg met vertegenwoordigers van de detailhandel heeft gehoord dat de monitoring hierop nog loopt. Zodra er meer over bekend is zal dit door de NVWA worden gedeeld.

Uitslag benadrukt dat het schokkend is hoeveel er niet klopt met de etikettering. Hij complimenteert de NVWA dat ze hier meer aandacht aan geven. Daarnaast dringt hij aan op het gebruik van de verhoogde boetes om zo het preventieve effect te vergroten. De beschreven projecten zijn het topje van de ijsberg van de problemen en hij vraagt of de NVWA voldoende capaciteit heeft om alle problemen aan te pakken. Van Gemert-Falkena antwoordt dat VWS elk jaar samen met de NVWA vaststelt wat de speerpunten zijn. Etikettering vraagt momenteel meer aandacht en hier houden we rekening mee. Sannes vult aan dat de Tweede Kamer ook meer aandacht heeft voor etikettering. De minister van VWS heeft toegezegd met een plan van aanpak te komen met betrekking tot etikettering (zie ook agendapunt 4). Voor de uitvoering van geplande toezichtactiviteiten wordt de benodigde capaciteit vrijgemaakt.

Kats heeft een vraag over het brutogewicht van geglaceerde producten. De NVWA heeft een gedoogbeleid, maar hierdoor ontstaat onduidelijkheid. Huigen geeft aan dat haar collega beter bekend is met dit onderwerp. Ze zal het punt doorgeven.

Colijn is benieuwd naar de bevindingen van allergeneninformatie bij niet-voorverpakte levensmiddelen in andere lidstaten en vraagt of dit onderling tussen de lidstaten wordt besproken. Van Gemert-Falkena antwoordt dat de verordening net van kracht is en Nederland heeft ervoor gekozen om gebruik te maken van de mogelijkheid om meer flexibiliteit te geven door het (via nationale regelgeving) toestaan van mondelinge informatie onder bepaalde voorwaarden. Niet alle lidstaten staan dit toe en daar is dus alleen schriftelijke informatie geoorloofd. Samen met de NVWA, het bedrijfsleven en patiëntenorganisaties wordt gekeken waar de problemen zitten en daarom is al vroeg begonnen met monitoring. Mogelijk is er komende EU-commissiewerkgroep ruimte om de vraag te stellen waar andere lidstaten tegenaan lopen.

Quaedvlieg geeft aan dat groenten en fruit vaak onverpakt is en naar andere landen binnen Europa wordt vervoerd. Het zou prettig zijn als er een overzicht komt hoe de verschillende lidstaten de vermelding van allergenen op onverpakte producten aanpakken. Van Gemert-Falkena antwoordt dat er een EU-databank in de maak is met daarin alle wetgeving van etikettering, inclusief nationale wetgeving. Dit is echter een hele klus.

Volgens Colijn bestaat de mogelijkheid in de 1169/2011 om een uitzondering te maken voor levensmiddelen, met inbegrip van ambachtelijke levensmiddelen, die rechtstreeks door de producent in kleine hoeveelheden worden geleverd aan de eindverbruiker. Het bedrijfsleven heeft hiervoor een voorstel gedaan en ze is benieuwd hoe het hiermee staat. Van Gemert-Falkena geeft aan dat er gekeken wordt naar het onderscheid tussen industriële productie en ambachtelijk zoals het ook voor de hygiënecodes geldt. De uitzondering heeft het echter ook over kleine hoeveelheden en dat komt niet voor in het onderscheid tussen industrie en ambachtelijk. Dit is nog iets om goed over na te denken.

Uitslag geeft aan dat deze uitzondering niet bekend is bij de Consumentenbond. Hij zou graag meer transparantie zien in dit soort beslissingen zodat het belang van de consument niet uit het oog wordt verloren. Van Gemert-Falkena antwoordt dat het een wettelijke uitzondering is die in de verordening staat. Door een nationale interpretatie van deze uitzondering verder uit te werken geeft dit voor iedereen meer duidelijkheid.

Handhavingsbeleid onbedoelde bijmenging allergenen

Huigen licht toe dat de afgelopen jaren problemen zijn geweest met lage gehalten allergenen die niet op het product vermeld stonden. Momenteel hanteert de NVWA een nul-tolerantie. Dit geeft echter problemen bij grote ketens waarbij alle kleine beetjes teruggezocht moeten worden. Het gebruik van een nul-tolerantie is daarom in sommige gevallen erg streng. Aan BuRO is gevraagd om uit te zoeken wat eventueel nog toelaatbaar is aan drempelwaarden. Momenteel wordt er door BuRO gewerkt aan een advies waarin ook staat hoe je als bedrijf moet omgaan met onbedoelde bijmenging. Dit advies wordt binnenkort gepubliceerd.

Kampman vraagt hoe deze aanpak past in lijn met de Europese ontwikkelingen. Huigen antwoordt dat de Europese wetgeving gewoon blijft gelden, maar dat het specifiek gaat om welke maatregelen je neemt als je allergenen vindt. Crielaard vult aan dat er ook op Europees niveau gekeken wordt naar drempelwaarden. Huigen

geeft aan dat het advies van BuRO ter overbrugging is bedoeld en dat het om voorlopige drempelwaarden gaat. De NVWA wil graag al eerder actie ondernemen om het probleem van onbedoelde allergenen aan te pakken.

Quaedvlieg vraagt of er nog overleg is met de industrie voordat de drempelwaarden worden vastgelegd. Huigen antwoordt dat het aan BuRO is om vast te stellen welke drempelwaarden nog verantwoord zijn.

Van Ravenhorst vindt de nul-tolerantie niet wenselijk, omdat de waarden die ze heeft gezien van BuRO zo laag zijn dat het bijna een nul-tolerantie is. De vraag is of het de moeite waard is om onrust te veroorzaken als de situatie niet veel beter wordt.

Crielaard vraagt zich af of er nog gesprekken lopen tussen BuRO en TNO. Huigen antwoordt dat dit inderdaad het geval is.

Volgens Ter Haar heeft het aanpassen van het beleid rondom onbedoelde allergenen grote consequenties. Bedrijven moeten hun processen aanpassen en dat kost tijd. Het is belangrijk om hier rekening mee te houden. Op dit moment moeten bedrijven op verzoek van hun afnemers in binnen- en buitenland werken met VITAL.

4. Stand van zaken aanpak onderzoek informatie op verpakkingen voedingsmiddelen

Van Gemert-Falkena geeft aan dat er in het vorige ROW-overleg is gesproken over een onderzoek naar informatie op het etiket. Het rapport is meegestuurd met de agenda. Het gaat over het relatieve belang van informatie op de verpakking en het gebruik en waardering van de informatie op de verpakking. Dit rapport wordt meegenomen in de uitwerking van het etiketteringsbeleid. De minister van VWS komt in het voorjaar met een plan van aanpak.

Crielaard vraagt of er nog een vervolgonderzoek komt en of het rapport aanleiding geeft tot het maken van een plan van aanpak. Van Gemert-Falkena antwoordt dat de vervolgstappen nog bepaald moeten worden, maar dat er niet gedacht wordt aan een vervolgonderzoek.

Uitslag kondigt aan dat vanuit de Consumentenbond nog een brief komt over etikettering. Daarnaast wil hij meegeven dat het duidelijk is dat smaak, versheid en prijs belangrijke aspecten zijn voor de consument. Dat wil niet zeggen dat het etiket niet belangrijk is. Van Gemert-Falkena geeft aan dat hier rekening mee is gehouden in het onderzoek door gebruik te maken van een trechtermodel waarbij de informatie eerst wordt afgezet tegen andere factoren en daarna wordt ingezoomd op het gebruik en de waardering van de informatie op het etiket.

5. Etiket op kip

Leek geeft een toelichting op het waarschuwingsetiket kip. Dit etiket bestaat sinds 2001 en vanuit de Kamer komt de vraag of dit etiket ook op andere producten moet komen. Eerst is gekeken hoe effectief het huidige etiket is op kip, zie ook het rapport van het RIVM dat is rondgestuurd. De waarschuwing op kip wordt gematigd positief beoordeeld. Met het RIVM is besproken of het mogelijk is om de vorm of tekst effectiever te maken. Samen met het Voedingscentrum wordt gekeken naar mogelijk tekstvoorstellen. Nepluvi en het CBL worden hierbij betrokken.

Den Hartog brengt naar voren dat door 22% van de respondenten het etiket als 'goed' beoordeelt en hierdoor ook beter met het vlees omgaat. Een uitbraak van voedselveiligheidsziekten heeft vaak een andere oorzaak dan kip. De pluimveeindustrie is verder dan de rest, dus waarom aan dit etiket schaven en bij andere producten geen waarschuwingsetiket. Leek antwoordt dat er eerst goed gekeken wordt naar het bestaande etiket om vervolgens te onderzoeken voor welke producten dit eventueel ook een optie is. Voor pluimvee is het een wettelijke verplichting en is als product goed en gemakkelijk te verhitten. Dit biedt de consument een duidelijk handelingsperspectief. We zien dat er naast kip ook andere risicovolle producten zijn. Een beter etiket zou het makkelijker kunnen maken om het voor andere producten te gebruiken. Koppen vult aan dat het voor roodvlees vaak al vrijwillig wordt gebruikt. Leek geeft aan dat het vooral gaat om het kunnen bieden van een handelingsperspectief.

Uitslag geeft complimenten voor de goede aanpak, namelijk onafhankelijk onderzoek naar effectiviteit en op basis daarvan voorstellen voor verbetering. De Consumentenbond en steunt een eventuele uitbreiding naar andere producten om zo de voedselveiligheid te verhogen.

Bemelman vraagt of de waarschuwing voor kip ook op onverpakte producten moet staan en of dit eventueel wordt aangepast in het Warenwetbesluit. Leek antwoordt dat het nu ook al geldt voor onverpakte producten, maar de waarschuwing mag ook op een andere manier worden meegegeven. Een eventuele aanpassing van het Warenwetbesluit zal alleen de tekst van het etiket betreffen.

6. Verlenging goedkeuring van het Vinkje als voedselkeuzelogo

Stoelhorst deelt mee dat er twee rapporten ter kennisname zijn rondgestuurd over het Vinkje. Deze zijn ook naar de stichting Ik Kies Bewust gestuurd en zij is hiermee aan de slag gegaan. Het heeft men name betrekking op de communicatiestrategie van het Vinkje. Het is belangrijk dat het logo duidelijk en begrijpelijk is voor de consument.

Het Vinkje is een aantal jaren geleden genotificeerd en in mei dit jaar loopt de goedkeuring af. Voorwaarde voor een nieuwe notificatie is dat de regels voor het gebruik van het Vinkje in lijn zijn met de door de Gezondheidsraad vastgestelde richtlijnen Goede Voeding. Deze richtlijnen zijn pas net uit en moeten nog vertaald worden naar voedingsadviezen. De eerder verleende goedkeuring wordt daarom met één jaar verlengd ter overbrugging. Daarna volgt het proces voor de inzet van een volgende notificatie.

Uitslag vraagt wat er bekend is over de begrijpelijkheid van het Vinkje voor de consument. In de rapporten leest hij ook minder positieve dingen hierover.

Stoelhorst antwoordt dat er verschillende onderzoeken zijn gedaan naar voedselkeuzelogo's. Er wordt vaak gesteld dat de logo's niet goed begrepen worden door consumenten. Goede communicatie is erg belangrijk en kan ervoor zorgen dat steeds meer consumenten het logo begrijpen. Het Vinkje heeft veel aandacht voor de communicatie.

Uitslag geeft aan dat de Consumentenbond het Vinkje niet steunt. De Gezondheidsraad heeft aangegeven dat er beter geen vinkjes kunnen staan op producten die ongezond zijn. Dit is voor de consument lastig te begrijpen. De vraag is of VWS dit logo wel moet steunen. Stoelhorst antwoordt dat het onderwerp opnieuw geagendeerd zal worden als de notificatie gaat spelen.

7. Rondvraag

Geen van de ROW-deelnemers heeft een vraag.

De voorzitter sluit de vergadering om 11.30 uur.

De secretaris,

M. Kunst